

УДК 339.56

ПРІОРИТИЗАЦІЯ КРАЇН – ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНИХ ПАРТНЕРІВ УКРАЇНИ

В.В. Шемаєв, канд. екон. наук,
Координаційний центр зі впровадження економічних реформ

Розглянуто проблему активізації економічного діалогу з пріоритетними зовнішньоекономічними партнерами в умовах обмеженого ресурсу державного бюджету України на проведення зовнішньоекономічної діяльності. Запропоновано підхід до пріоритизації країн – зовнішньоекономічних партнерів України для активізації двосторонніх відносин.

Ключові слова: зовнішньоекономічні партнери, зовнішня торгівля, рейтинг країн, двосторонні економічні комісії.

Постановка проблеми. Україна залишається країною з експортно-орієнтованою сировинною економікою, в якій частка експорту до ВВП становить 50–60%. Починаючи з 2006 року сальдо зовнішньої торгівлі стало негативним. За попередніми підсумками 2011 року негативне торговельне сальдо в Україні досягло 13,8 млрд. дол. США, що в свою чергу спричинило від'ємне значення показника рахунку поточних операцій платіжного балансу на рівні майже 9,3 млрд. дол. США [1, 2]. Традиційним джерелом компенсації дефіциту поточного рахунку є прямі іноземні інвестиції (ПІІ), проте на сьогодні темпи їх приросту залишаються низькими, а географія надходжень – вузькою. Значна залежність економіки держави від зовнішніх чинників зумовлює актуальність максимального їх використання для забезпечення економічного зростання, у тому числі активізацію двосторонніх торговельно-економічних відносин. Україна мусить вирішити проблему активізації економічного діалогу з пріоритетними зовнішньоекономічними партнерами, розробивши підхід до їх вибору з точки зору економічних інтересів держави.

Аналіз останніх досліджень. Дослідженнями у зовнішньоторговельній сфері займалися іноземні та вітчизняні вчені: Р. Хаусманн, Ц. Хідальго, С. Фред Бергстен, А. Ослунд, Ю. Пахомов, В. Геєць, І. Бураковський, А. Гончарук, В. Новицький, В. Мун-тіян, Ю. Кахович та ін. [3–11]. Проте недостатньо розробленими залишаються питання визначення пріоритетів активізації зовнішньоекономічних відносин, зокрема, виходячи із поточного стану відносин та перспектив їх поглиблення у майбутньому.

Мета статті – обґрунтування підходу до пріоритизації країн – зовнішньоекономічних партнерів України для активізації двосторонніх відносин за обмеженого ресурсу Державного бюджету України на проведення зовнішньоекономічної діяльності.

На сьогодні в системі органів державної влади України за реалізацію зовнішньоекономічної політики відповідають Міністерство економічного розвитку і торгівлі України (МЕРТ) та Міністерство закордонних справ (МЗС). Одним із інструментів

активізації зовнішньоекономічної політики держави є двосторонні торговельно-економічні комісії та бізнес-ради, загальна кількість яких становить близько 70. Та чи відповідає вибір цих 70 держав фактичному стану зовнішньоекономічних відносин України, її економічним інтересам у сферах торгівлі та інвестицій? Відповідь на це питання пропонується знайти, здійснивши дослідження країн, що є існуючими чи потенційними зовнішньоекономічними партнерами України.

Мета дослідження – складання двох рейтингів:

- рейтингу країн (відносини, що

склалися з Україною), з якими Україна веде активну торгівлю і з яких надійшли значні обсяги прямих іноземних інвестицій (ПІІ);

- рейтингу перспективних зовнішньоекономічних партнерів з огляду на розмір їх економіки, обсяги експорту та імпорту країн у світовій торгівлі, у тому числі імпорту товарів, які є локомотивами експорту з України (сталь, пшениця і соняшник, руда, азотні добрива), обсяги інвестованого капіталу за кордон тощо.

Рейтинги складено на бальній основі. Бали присвоювалися країнам залежно від їх місця в рейтингу за такими показниками:

показники для рейтингу 1

Iu – обсяги ПІІ найбільших експортерів капіталу в Україну (за даними Державної служби статистики), млн. дол. США;

ЗТОu – обсяги зовнішньої торгівлі України з окремими країнами – основними партнерами в середньому за останні п'ять років (за даними Державної служби статистики), млн. дол. США;

показники для рейтингу 2

ВВПmax – обсяг ВВП на душу населення країн світу, тис. дол. США;

Імрд – обсяг світового імпорту добрив (за даними FAO, ООН), млн. т;

Імрст – обсяг світового імпорту сталі (за даними World Steel Association), млн. т;

Імрр – обсяг світового імпорту залізної руди (за даними World Steel Association), млн. т;

Імрс – обсяг світового імпорту соняшнику (за даними FAO, ООН), млн. т;

Імрп – обсяг світового імпорту пшениці (за даними FAO, ООН), млн. т;

ЗТОс(ex) – обсяг експорту країни в світовому експорті (за даними СОТ), млн. дол. США;

ЗТОс(in) – обсяг імпорту країни в світовому імпорті (за даними СОТ), млн. дол. США;

Ехрк – обсяг експорту капіталу країни в світовому експорті капіталу (за даними CIA World Fact Book), млн. дол. США

РЕОл – країни-лідери регіональних економічних об'єднань (СНД, АСЕАН, НАФТА, ЄАВТ, МЕРКОСУР, Андський пакт, СААРК, САДК) за обсягами ВВП, млрд. дол. США;

ВВПmax5 – темпи приросту ВВП за останні п'ять років для країн світу, які є лідерами відповідного регіону (за даними МФВ), %;

ВВПi – частка інвестицій у ВВП країн Азії та Африки (за даними МФВ), %.

ІННОВАЦІЙНО-ІНВЕСТИЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ

У рейтингу 1 країни отримували 1 бал за кожні 100 млн. дол. США товарообігу (для показника ЗТОу) та кожні 100 млн. дол. США прямих іноземних інвестицій в Україну (для показника Іу), а якщо значення показника незначне або відсутнє – 0 балів. Далі країни ранжувалися за кількістю отриманих балів. Інтегральний показник кожної країни розраховувався як сума балів за обома цими показниками: відповідно максимальне значення інтегрального показника відносить країну до верху рейтингу (тобто до переліку найпріоритетніших країн), а найменше значення – до малоперспективних партнерів.

У рейтингу 2 країни спочатку ранжувалися за відповідним показником (чим більше показник – тим вище його місце), потім кожній країні присвоювалися бали за наступною шкалою: з 1 по 10 місце – 10 балів; 11–20 місце – 6 балів; 21–50 місце – 3 бали; нижче за 51 – 1 бал. Причому для окремих показників ВВПі та РЕОл прийнято попра-

вочний коефіцієнт 0,5 з огляду на меншу їх значимість порівняно з іншими. У випадку, якщо значення показника незначне або відсутнє – 0 балів. Так само інтегральний показник є сумою балів за всіма показниками: відповідно максимальне значення інтегрального показника відносить країну до верху рейтингу, а найменше значення – до малоперспективних. Показники ЗТОу та Іу при цьому не враховувалися.

До кінцевої вибірки включено 95 країн, з якими Україна в середньому мала річний зовнішньоторговельний обіг більший за 100 млн. дол. США (дані Державної служби статистики за 2007–2011 рр. [1]), та країни, з якими Україна має регламентовані двосторонні економічні відносини (дані Мінекономрозвитку України [2]).

За підсумком відповідних балів країни далі ранжовано за принципом: група 1 – високий пріоритет; група 2 – середній пріоритет; 3 – помірний пріоритет. Результати дослідження наведено в таблиці.

Рейтинги країн за відносинами, що склалися з Україною, та її перспективних зовнішньоекономічних партнерів

Групи країн	Перелік країн
Група 1 рейтингу 1	Російська Федерація, Німеччина, Кіпр, Нідерланди, Китай, Польща, Туреччина, Італія, Білорусь, Франція, Австрія, Сполучені Штати Америки, Велика Британія, Казахстан, Угорщина, Туркменістан, Швеція, Норвегія, Індія, Швейцарія, Південна Корея
Група 2 рейтингу 1	Чехія, Японія, Узбекистан, Латвія, Єгипет, Португалія, Словаччина, Румунія, Азербайджан, Іспанія, Бельгія, Молдова, Ісламська Республіка Іран, Сирійська Арабська Республіка, Болгарія, Бразилія, Індонезія, Литва, Саудівська Аравія, Фінляндія, Греція, Люксембург, Ліван, Грузія, Об'єднані Арабські Емірати, Йорданія, Данія, Ізраїль, Словенія
Група перспективних країн рейтингу 2 (що не входять до групи 1 і 2 рейтингу 1)	Австралія, Канада, Мексика, Південна Африканська Республіка, Таїланд, Аргентина, В'єтнам, Катар, Пакистан, Ірландія, Бангладеш, Філіппіни, Малайзія, Марокко, Венесуела, Чилі, Ірак, Сінгапур, Алжир, Перу, Шрі-Ланка

Слід зауважити, що Україна має двосторонні економічні комісії практично зі всіма країнами, які віднесені до групи 1 обох рейтингів, що свідчить про адекватне бачення Україною своїх зовнішньоекономічних партнерів. Однак з такими країнами з групи 1 обох рейтингів як, Нідерланди, Велика Британія, Швеція, Кіпр, Австралія, ПАР, Канада,

Україна не має чітко регламентованих двосторонніх економічних комісій.

У подальших рекомендаціях з розбудови двосторонніх відносин у майбутньому передбачається:

– приділення особливої уваги країнам з групи 1 рейтингу 1 (відносини, що склалися з Україною) з метою підтримки існуючих тем-

пів росту торговельного обороту та надходження прямих іноземних інвестицій та групи 2 рейтингу 1 з метою збільшення обсягів торгівлі за рахунок товарної диверсифікації та інтенсифікації діалогу ділових кіл;

- детальне вивчення потреби в імпорті з країн рейтингу 2, що не входять до групи 1 і 2 рейтингу 1, з метою розширення торговельних зв'язків та визначення основних сфер для інвестування цими країнами з подальшим напрацюванням Україною інвестиційних пропозицій відповідно до зацікавленості іноземних інвесторів;

- формування у найближчій перспективі регламентованих двосторонніх економічних органів між Україною та країнами, зазначеними вище.

Висновки. За результатами дослідження було складено два рейтинги: рейтинг країн за відносинами, що склалися з Україною, та рейтинг перспективних зовнішньоекономіч-

них партнерів. До лідерів серед країн високого пріоритету рейтингу 1 увійшли Росія, Німеччина, Кіпр, Китай, Нідерланди та Польща, рейтингу 2 – Німеччина, Франція, Китай, Нідерланди, США та Італія. Україна має двосторонні економічні комісії практично зі всіма країнами, які віднесені до групи 1 обох рейтингів, проте з такими країнами як Нідерланди, Великобританія, Швеція, Кіпр, Австралія, ПАР, Канада їх доцільно сформувати у найближчій перспективі. Необхідно приділити особливу увагу країнам першої і другої групи рейтингу 1 з метою збільшення обсягів торгівлі за рахунок товарної диверсифікації та інтенсифікації діалогу ділових кіл. Причому слід детально вивчити потреби в імпорті країн з рейтингу 2, що не входять до групи 1 і 2 рейтингу 1, з метою розширення торговельних зв'язків та визначити основні сфери для інвестування цих країн.

Література

1. Державна служба статистики України. – <http://ukrstat.gov.ua>.
2. Міністерство економічного розвитку і торгівлі України. – <http://me.kmu.gov.ua/>
3. Aslund Anders. A Foreign Trade Policy for Ukraine. Carnegie Endowment report, March 2003. – <http://www.carnegieendowment.org/2003/04/01/foreign-trade-policy-for-ukraine/9nw>.
4. Bergsten C. Fred. Paper: [Foreign Economic Policy for the Next President](#). – US: Peterson Institute for International Economics
5. Essay in Foreign Affairs. Vol. 83, № 2, issued March/April 2004.
6. Hausmann Ricardo, Hidalgo César A. The Atlas of Economic Complexity, 2011.– <http://www.ricardohausmann.com/publications.php>.
7. Геоекономічні сценарії розвитку і Україна: Монографія / М.З. Згуровський, Ю.М. Пахомов, А.С. Філіпенко та ін. – К.: Академія, 2010. – 328 с.
8. Стратегічні виклики XXI століття суспільству та економіці України: У 3 т. / За ред. акад. НАН України В.М. Гейця, акад. НАН України В.П. Семиноженка, чл.-кор. НАН України Б.Є. Кваснюка. – К.: Фенікс, 2007.
9. Дослідження економічних передумов та оцінка можливих наслідків створення зони вільної торгівлі між Україною та ЄС: Звіт про науково-дослідну роботу Інституту економічних досліджень та політичних консультацій (ІЕД) / Кер. НДР І.В. Бураковський. – К.: ІЕД, 2006. – 165 с.
10. Гончарук А., Усенко О. Регіональна торговельно-економічна інтеграція України та ЄС: стан, проблеми і перспективи // Міжнародна економічна політика. – 2011. – № 12–13. – С. 99–132.
11. Мунтіян В. Причини і сценарії розвитку світової кризи: український погляд. Harvard BSSP, 2009. – <http://www.harvard-bssp.org/bssp/publications>.
12. Кахович Ю. Вибір зовнішньоекономічних партнерів – основа успішного бізнесу // Ефективна економіка. РПС НАН України. – 2010. – №6.

В.В. Шемаєв ПРИОРИТИЗАЦІЯ СТРАН – ВНЕШНЕЕКОНОМИЧЕСКИХ ПАРТНЕРОВ УКРАИНЫ

Рассмотрена проблема активизации экономического диалога с приоритетными внешнеэкономическими партнерами в условиях ограниченного ресурса государственного бюджета Украины на проведение внешнеэкономической деятельности. Предложен подход к приоритизации стран – внешнеэкономических партнеров Украины для активизации двусторонних отношений.